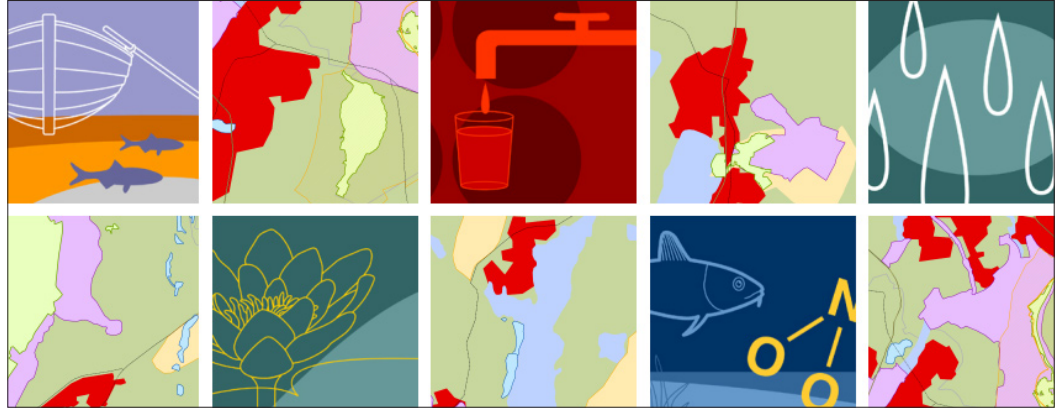

Miljömål för vatten

- hur lyfts de fram i översiktsplanerna?

Miljömål för vatten

- hur lyfts de fram i översiktsplanerna?

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN
Rapport 2007:76

PRODUKTION Länsstyrelsen i Västra Götalands län | Vattenvårdsenheten | Tel. 031-60 50 00

PROJEKTLEDARE Anna Kjellin och Hans Oscarsson

FÖRFATTARE Mats Ivarsson, Maria Wikström och Malin Örne

ILLUSTRATIONER OMSLAG Tobias Flygar

RAPPORT 2007:76

ISSN 1403-168X

Beställ från www.o.lst.se under publikationer

SAMMANFATTNING	2
1 INLEDNING OCH SYFTE	3
1.1 INLEDNING	3
1.2 SYFTE	3
2 LÄSANVISNING	4
3 BEGRÄNSNINGAR	5
3.1 AKTUELLA ÖVERSIKTSPLANER	5
3.2 FÖRDJUPADE ÖVERSIKTSPLANER OCH DETALJPLANER	6
3.3 ÄNDRA MILJÖDOKUMENT	6
3.4 SAMMANSTÄLLNING AV MILJÖMÅLSARBETET I KOMMUNEN	6
3.5 ÅTGÄRDER SOM PRESENTERAS I ÖVERSIKTSPLANEN	7
3.6 LÄNSSTYRELSENS GRANSKNINGSYTTRANDE	7
4 RESULTAT	8
4.1 RESULTAT FRÅN EN SAMLAD BEDÖMNING AV KOMMUNERNAS MILJÖMÅLSARBETE UTGÅENDE FRÅN DESS ÖVERSIKTSPLAN	8
4.1.1 Omnämns nationella miljömål i översiktsplanen?	8
4.1.2 Omnämns regionala miljömål i översiktsplanen?	9
4.1.3 Beskrivs nationella miljömål i översiktsplanen?	10
4.1.4 Beskrivs regionala miljömål i översiktsplanen?	11
4.1.5 Har kommunen lokala miljömål?	12
4.1.6 Är de lokala miljömålen relaterade till de nationella respektive de regionala miljömålen?	13
4.1.7 Presenterar kommunen lokala miljömål i översiktsplanen?	14
4.1.8 Sammanställning	15
4.2 ÖVERSIKTSPLANER ANTAGNA UNDER 2006	16
4.2.1 Sammanställning	16
4.3 RESULTAT FRÅN EN SAMLAD BEDÖMNING AV KOMMUNERS MILJÖARBETE UTGÅENDE FRÅN DESS ÖVERSIKTSPLAN	18
4.3.1 Miljömål 8: Levande sjöar och vattendrag	19
4.3.2 Miljömål 9: Grundvatten av god kvalitet	20
4.3.3 Miljömål 7: Ingen övergödning	21
4.3.4 Miljömål 3: Bara naturlig försurning	22
4.3.5 Miljömål 10: Hav i balans samt levande kust och skärgård	22
4.4 SAMMANSTÄLLT RESULTAT	24
4.4.1 Åtgärder med anknytning till respektive miljömål	24
4.4.2 Åtgärder med anknytning till miljömål 10	26
5 GODA EXEMPEL	27
5.1 GÖTEBORGS KOMMUN	27
5.2 STENUNGSUNDS KOMMUN	27
5.3 LIDKÖPINGS KOMMUN	27
5.4 LYSEKILS KOMMUN	27
5.5 UDDEVALLA KOMMUN	28
6 FÖRANKRING AV VATTENRELATERADE MILJÖMÅL I ÖVERSIKTSPLANER	29
6.1 KONKRETISERING AV MILJÖMÅLEN	29
6.2 ÖVERSIKTSPLANENS UTFORMNING	30
6.2.1 Mål och visioner	30
6.2.2 Allmänna intressen	30
6.2.3 Områdesbeskrivningar	30
6.2.4 Konsekvensbeskrivning	30
6.2.5 Kartmaterial	31
6.3 ANSVAR OCH FORTSATT ARBETE	31
6.4 TILLSYN OCH STÖD	31
7 SLUTSATSER	32
8 FÖRSLAG TILL FORTSATT ARBETE	34
REFERENSER	34

Sammanfattning

Kommunala översiktsplaner för 28 kommuner inom Västra Götalands län har studerats med syfte att undersöka hur kommunernas intentioner och ambitioner gällande vattenrelaterade miljömål har presenterats. Arbetet har utförts av SWECO VIAK på uppdrag av Länsstyrelsen i Västra Götalands län och är en del av miljömålsuppföljningen inom Västra Götalands län.

Denna rapport ger en sammanställning av hur kommunerna inom länet har presenterat dess arbete mot vattenrelaterade miljömål i översiktsplanen. Rapporten presenterar även goda exempel på miljömålsarbete i översiktsplaner, samt förslag till förbättrat införlivande av vattenfrågor och vattenrelaterade miljömål i den fysiska planeringen inom en kommun.

Ett urval av översiktsplaner gjordes vid Länsstyrelsen. Miljömålen *Levande sjöar och vattendrag*, *Grundvatten av god kvalitet*, *Ingen övergödning*, *Bara naturlig försurning* samt *Hav i balans samt levande kust och skärgård* innefattades av undersökningen.

Översiktsplanerna undersöktes för att besvara om de omnämnt och beskrivit nationella respektive regionala miljömål. Översiktsplanerna studerades även för att besvara om kommunen presenterat lokala miljömål och om dessa varit relaterade till de nationella respektive de regionala miljömålen.

Majoriteten av de undersökta översiktsplanerna bedömdes omnämna de nationella miljömålen medan enbart en fjärdedel innehöll en vidare beskrivning av de nationella miljömålen i förhållande till kommunens egen verksamhet. Av de 28 undersökta kommunerna befanns 13 kommuner ha tagit fram lokala miljömål, men enbart hälften av dessa redovisade de lokala miljömålen i översiktsplanen.

De åtgärdsförslag som anges i Länsstyrelsens rapport *Miljömålen i Västra Götaland* beaktades i förhållande till åtgärder presenterade i översiktsplanerna. De studerade översiktsplanerna innehöll i regel åtgärder som kunde återkopplas till åtgärdsförslag gällande skyddsvärda områden för sjöar och vattendrag, upprättande av vattenförsörjningsplaner, ökade kvalitetskrav för grundvatten, utsläpp av fosfor- och kväveföreningar, minskade utsläpp av kväveoxider och minskade utsläpp av svaveldioxid.

Översiktsplanerna saknade generellt beskrivning av åtgärder som behandlar åtgärdsprogram för restaurering av vattendrag, utsättning av djur och växter i vatten, åtgärdsprogram för hotade arter och fiskstammar, negativa förändringar av grundvattennivåer samt skydd av geologiska formationer.

För de tio kustkommuner som ingick i undersökningen omfattade översiktsplanerna i regel åtgärder för skydd av kust och skärgårdsområden men saknade i regel åtgärder för skydd av marina arter, åtgärder för minskade störningar från båttrafik samt minskade utsläpp från fartyg.

Goda exempel ansågs översiktsplaner utgöra som omfattat tydliga riktlinjer för kommunens ställningstagande och fortsatta arbete samt en tidsram för detta arbete. Andra goda exempel utgjordes av översiktsplaner där ett miljömål omfattats av flera olika åtgärder och arbetssätt inom kommunen samt översiktsplaner som presenterat ett tydligt mellankommunalt samarbete. Även de översiktsplaner som omfattat en beskrivning av ansvarig nämnd över ett visst miljömål inom kommun ansågs utgöra goda exempel.

1 Inledning och syfte

1.1 Inledning

Kommunala översiktsplaner är ett viktigt planeringsinstrument för mark- och vattenanvändningen inom en kommun. Översiktsplanens innehåll regleras av plan- och bygglagen samt miljöbalken. Miljöbalken har som syfte att sträva mot en hållbar utveckling vilken ska konkretiseras av miljökvalitetsmålen. Nationella miljömål antogs 1999, regionala miljömål antogs för Västra Götaland under 2003.

Genom EG:s ramdirektiv för vatten sker arbete för att förstärka vattnets dignitet i kommunal planering. Tidigare undersökningar har visat att vattenfrågor ofta förbisetts i den fysiska planeringen inom en kommun. I en undersökning från år 2000 utförd av Livsmedelsverket uppgav 13 kommuner utav 26 att de inte inkluderat vattenfrågor i sin översiktsplanering (Wikström & Jönsson, 2002).

Som en del av miljömålsuppföljningen i Västra Götaland har SWECO VIAK på uppdrag av Länsstyrelsen i Västra Götalands län undersökt presentation och integration av vattenrelaterade miljömål i kommunala översiktsplaner inom länet.

1.2 Syfte

Projektets syfte har varit att undersöka i vilken mån vattenrelaterade miljömål beaktas i översiktsplaner för ett urval av kommuner i Västra Götalands län.

Följande miljömål innefattades av undersökningen:

- *Levande sjöar och vattendrag*
- *Grundvatten av god kvalitet*
- *Hav i balans samt levande kust och skärgård*
- *Ingen övergödning*
- *Bara naturlig försurning*

För att kunna sammanställa huruvida kommunerna arbetat med ovanstående miljömål söktes svar på följande frågeställningar i översiktsplanerna:

- *Omnämns nationella miljömål?*
- *Omnämns regionala miljömål?*
- *Beskrivs nationella miljömål i förhållande till kommunen?*
- *Beskrivs regionala miljömål i förhållande till kommunen?*
- *Har kommunen lokala miljömål?*
- *Är de lokala miljömålen relaterade till de nationella respektive de regionala miljömålen?*
- *Presenterar kommunen lokala miljömål i översiktsplanen?*

Under 2004 implementerades EG-direktivet om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan 2001/42/EG. Detta direktiv anger att varje översiktsplan ska innehålla en miljöbedömning. Direktivet har också medfört att miljökonsekvensbedömningen till en översiktsplan ska innehålla en redogörelse om huruvida relevanta miljömål beaktats i planen (Boverket, 2006). För planer som påbörjats före 21 juli 2004 och som antogs före den 21 juli 2006 tillämpades övergångsbestämmelser vilket gjorde att de saknade krav på tillhörande miljöbedömning.

För att undersöka om detta krav påverkat utformningen av översiktsplaner gjordes en jämförelse mellan översiktsplaner antagna under år 2006 och översiktsplaner antagna före år 2006. En jämförelse utfördes även i syfte att undersöka om planerna som antogs 2006 visat på en skillnad mot tidigare översiktsplaner i dess omfattning av nationella, regionala och lokala miljömål.

Vid bedömningen av omfattningen av kommunens miljömålsarbete jämfördes åtgärder kopplade till de vattenrelaterade miljömålen som presenterats i översiktsplanerna med Länsstyrelsens åtgärdsförslag publicerade i *Miljömålen i Västra Götaland*. Projektet syftade även till att undersöka och presentera eventuella goda exempel på arbetsformer för vattenrelaterade miljömål och implementering av dessa i översiktsplaner.

2 Läsanvisning

Kapitel 3 i denna rapport beskriver projektets begränsningar. Kapitel 4 omfattar resultat från sammanställningar över de vattenrelaterade miljömålens omfattning i de undersökta kommunernas översiktsplaner. I kapitel 5 sammanfattas goda exempel över hur vattenrelaterade miljömål införlivats i översiktsplaner. Kapitel 6 innehåller förslag till konkretisering av införlivande av miljömål i kommunal planering. Kapitel 7 innehåller slutsatser och kapitel 8 förslag till fortsatt arbete.

3 Begränsningar

3.1 Aktuella översiktsplaner

Eftersom de nationella miljömålen fastslogs 1999 har inga översiktsplaner antagna före år 2001 studerats. Aktuella översiktsplaner som ingått i studien valdes ut av Länsstyrelsen.

De kommuner vars översiktsplaner studerats anges i tabell 1, i vissa fall har utställningsexemplar studerats. För Göteborgs kommun har en fördjupad översiktsplan studerats tillsammans med den kommunövergripande översiktsplanen.

Tabell 1. Förteckning över studerade översiktsplaner.

Kommun	Översiktsplan	Studerad plan annan än översiktsplanen
Bollebygd	antagen 2002	
Borås	antagen 2006	Utställningsexemplar 2006
Dals-Ed	antagen 2003	
Färgelanda	utställd 2006	
Göteborg	antagen 2001	FÖP, <i>Vatten – så klart</i> , antagen 2003
Herrljunga	antagen 2006	
Härryda	antagen 2002	
Kungälv	antagen 2001	
Lidköping	antagen 2003	
Lysekil	antagen 2006	
Mariestad	antagen 2003	
Mölnadal	antagen 2006	
Partille	antagen 2006	
Skara	antagen 2005	
Skövde	antagen 2005,2006	Översiktsplanen är uppdelad i två avsnitt.
Sotenäs	antagen 2004	
Stenungsund		Utställningsexemplar 2006
Strömstad	antagen 2002	
Svenljunga	antagen 2004	
Tanum	antagen 2002	
Tibro	antagen 2003	
Tjörn	antagen 2003	
Trollhättan	antagen 2004	
Uddevalla	antagen 2005	
Ulricehamn	antagen 2002	
Vårgårda	antagen 2006	Utställningsexemplar 2006
Vänersborg	antagen 2006	
Öckerö	antagen 2006	

3.2 Fördjupade översiktsplaner och detaljplaner

En fördjupad översiktsplan har studerats för Göteborgs kommun då kommunen valt att skapa en tematiskt fördjupad översiktsplan för vatten. Fördjupade översiktsplaner har i övrigt inte studerats då de riktlinjer som kommunen har i form av miljömål eller vattenfrågor bör finnas redovisade i den kommunövergripande översiktsplanen.

I vissa fall har kommunen valt att ta fram en översiktsplan för kommunen som helhet, samt en eller flera separata översiktsplaner för dess tätorter. Även i dessa fall valdes att enbart beakta den kommunövergripande översiktsplanen för att begränsa projektets omfattning.

Detaljplaner har inte omfattats av detta projekt då syftet var att undersöka de vattenrelaterade miljömålen omfattning i kommunala översiktsplaner.

Någon sammanställning av översiktsplanernas kartmaterial har inte utförts då de ansågs alltför varierande i utförande för att kunna analyseras utifrån frågeställningarna i denna utredning.

3.3 Andra miljödokument

Ofta har en kommun upprättat ett flertal olika miljödokument, exempelvis en vattenöversikt, ett Agenda 21 dokument eller en energiplan. I vissa fall anges dessa dokument ha utgjort grunden till översiktsplanen. Flertalet av de vattenöversikter som finns framtagna av kommuner inom länet är äldre och omfattar inte miljömål med anknytning till vatten. Det är dock vanligt att kommunens vattenfrågor hänvisas till detta dokument.

Många kommuner har miljömål framtagna genom Agenda 21 arbete. I vissa fall hänvisas det i översiktsplanen till dessa mål och till det dokument som de presenteras i. I andra fall finns dessa miljömål redovisade i översiktsplanen. Detta kan leda till att både de nationella miljömålen samt miljömålen från Agenda 21 arbetet redovisas i planen vilket i sin tur kan göra att det är svårt att särskilja miljömålen från varandra.

Syftet med denna undersökning har dock varit att beskriva omfattningen av vattenrelaterade miljömål i kommunala översiktsplaner och av denna anledning har inte övriga miljödokument studerats.

3.4 Sammanställning av miljömålsarbetet i kommunen

I sammanställningarna för kommunerna, se separat kommunöversikt, har en tabell skapats för att redovisa respektive översiktsplans presentation av miljömålsarbetet. En bedömning har gjorts från fall till fall angående hur resultatet ska presenteras i tabellen.

3.5 Åtgärder som presenteras i översiktsplanen

Åtgärder eller mål beskrivna i översiktsplanen har i denna undersökning delats in efter vilket miljömål och delmål de bedömts omfattas av. För att kunna göra denna indelning har de åtgärdsförslag som beskrivs i Länsstyrelsens rapport *Miljömålen i Västra Götaland* studerats. Det bör dock noteras att åtgärdsförslag för att uppnå de regionala miljömålen för tillfället uppdateras vilket gör att de kan komma att förändras.

Vissa av åtgärdsförslagen som presenteras i *Miljömålen i Västra Götaland* anges inte gälla kommuner utan för myndigheter eller annat statligt verk. Vid bedömning om ett delmål omfattats i kommunens översiktsplan är det därför främst åtgärdsförslag riktade till kommuner som beaktats.

Delmål 7.1, 8.6 eller 10.8, som alla har benämningen *Åtgärdsprogram enligt EG:s ramdirektiv för vatten*, har inte beaktats i denna studie då dessa delmål för närvarande inte anses omfatta kommunala översiktsplaner. Ovanstående delmål föreslås dessutom utgå som regionala delmål för Västra Götalands län enligt den miljömålsremiss som ska vara besvarad till den 19 september 2007.

En åtgärd kan beskrivas i de kommunala översiktsplanerna av många olika anledningar. Den kan baseras på miljömålen, gällande lagstiftning eller Agenda 21-arbete. Många av de åtgärder som beskrivs i översiktsplanerna passar också in under flera olika delmål. Den indelning som gjorts utefter delmål under detta projekt kan därför vara skild från kommunens syfte med att redovisa den aktuella åtgärden i en översiktsplan. Som exempel kan nämnas att flera översiktsplaner inkluderar beskrivningar av hur säkra cykelvägar kan skapas. Syftet kan vara att gynna folkhälsan men eftersom åtgärden även gynnar miljömålen *Ingen övergödning* och *Bara naturlig försurning* kan denna åtgärd också omfattas av redovisningen.

I vissa fall har syftet med en åtgärd kunnat urskiljas beroende på var den beskrivits i översiktsplanen, i andra fall har kommunens ursprungliga syfte med åtgärden varit svårt att urskilja och åtgärden har därför redovisats under flera olika delmål.

Det bör även klargöras att sammanställningen inte innehåller alla de åtgärder som utförs inom en kommun som kan kopplas till ett miljömål. Under arbetets gång har inte någon kommun kontaktats eftersom sammanställningen enbart ska omfatta åtgärder som presenteras i översiktsplanen. En fullständig beskrivning av de åtgärder som verkligen utförs skulle kräva en vidare kännedom av respektive kommuns miljöarbete. Sammanställningen kan däremot visa om något delmål helt förbisetts i själva översiktsplanen.

3.6 Länsstyrelsens granskningsyttrande

I syfte att undersöka om Länsstyrelsen i yttrande meddelat åsikter angående en kommuns miljömålsarbete eller dess vattenplanering har Länsstyrelsens granskningsyttrande tillhörande respektive översiktsplan studerats.

4 Resultat

4.1 Resultat från en samlad bedömning av kommunernas miljömålsarbete utgående från dess översiktsplan

I nedanstående avsnitt ges en sammanställning av de bedömningar som gjorts då översiktsplaner studerats med utgångspunkt från de sju frågor som beskrivits i avsnitt 1.2 angående kommunerna och deras miljömålsarbete. I inledningen till varje avsnitt ges en beskrivning av de kriterier som styr tolkningen av resultatet. Därefter följer ett sammanställt resultat från kommunernas miljömålsarbete enligt de 28 översiktsplanerna som behandlats i projektet. Resultatet presenteras i ett diagram per frågeställning som visar antalet översiktsplaner och hur de behandlat specifik frågeställning samt det årtal som översiktsplanen antogs.

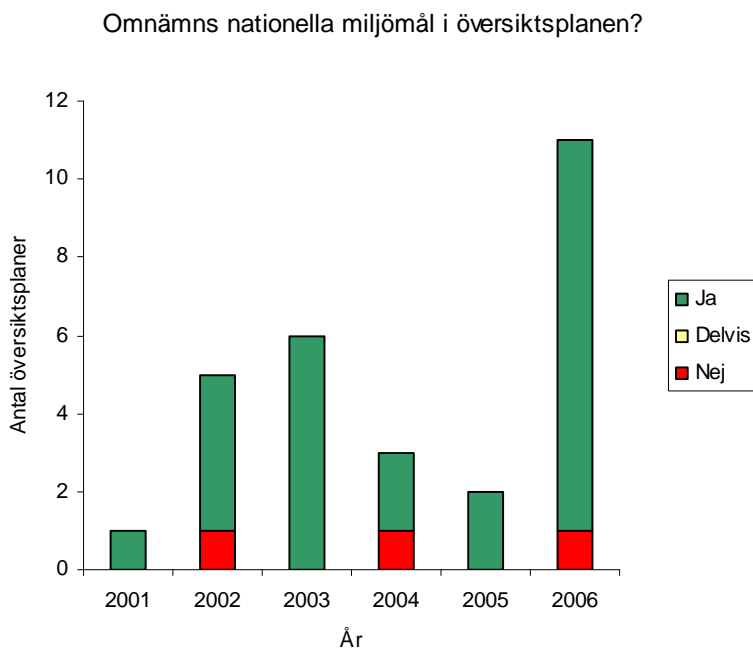
4.1.1 Omnämns nationella miljömål i översiktsplanen?

Kriterier för tolkning:

För att bedöma om en kommun arbetar med vattenrelaterade miljömål undersöktes om miljömålen överhuvudtaget omnämns i dess översiktsplan. Kommunen ansågs nämna miljömålen om det beskrivits att de nationella miljömålen existerar.

Resultat:

Totalt befanns 25 kommuner inkludera en kort beskrivning av miljömålen, se figur 1. De flesta översiktsplanerna innehöll en kort kommentar om att nationella miljömål existerar och en eventuell lista för dessa. Vissa av översiktsplanerna innehöll en utförlig beskrivning av kommunens intentioner att uppnå miljömålen samt ett urval av de miljömål som ansågs vara relevanta för kommunens fysiska planering. I de tre kommuner för vilka översiktsplanen inte innehöll någon omnämning av de nationella miljömålen arbetade kommunerna ändå med att ta fram lokala miljömål.

Figur 1. Diagram över fördelningen av översiktsplaner som omnämner alternativt inte omnämner de nationella miljömålen i sin översiktsplan och de år då respektive översiktsplan antogs.

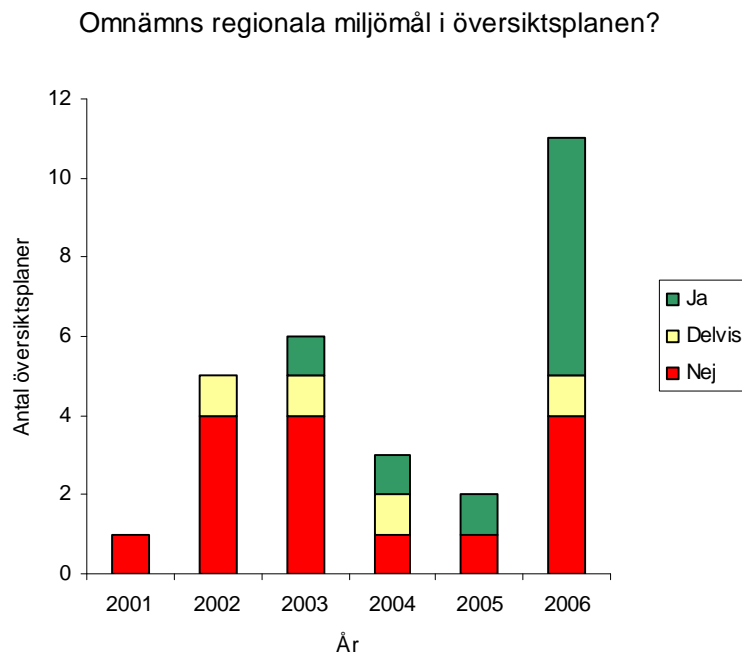
4.1.2 Omnämns regionala miljömål i översiktsplanen?

Kriterier för tolkning:

Kommunen bedömdes omnämna regionala miljömål om en kort beskrivning fanns med om att de regionala miljömålen existerar. Kommunen ansågs inte omnämna miljömålen om de regionala miljömålen inte nämndes överhuvudtaget. Kommunen ansågs delvis omnämna regionala miljömål då det enbart angavs i översiktsplanen att det är Länsstyrelsens arbete att ta fram regionala miljömål.

Resultat:

Av 28 kommunala översiktsplaner omnämnde nio stycken de regionala miljömålen medan fyra stycken delvis omnämnde de regionala miljömålen, se figur 2. I de flesta fall har det i översiktsplanen enbart kort konstaterats att Länsstyrelsen tar fram de regionala miljömålen och beskrivits var mer information kan återfinnas. Det är dock viktigt att observera att 12 av de undersökta översiktsplanerna antogs före eller under år 2003 vilket var det år då Länsstyrelsen publicerade information om de regionala miljömålen.

Figur 2. Diagram över antalet kommuner som omnämnt alternativt inte omnämnt de regionala miljömålen i översiktsplanen och de år då respektive översiktsplan antogs.

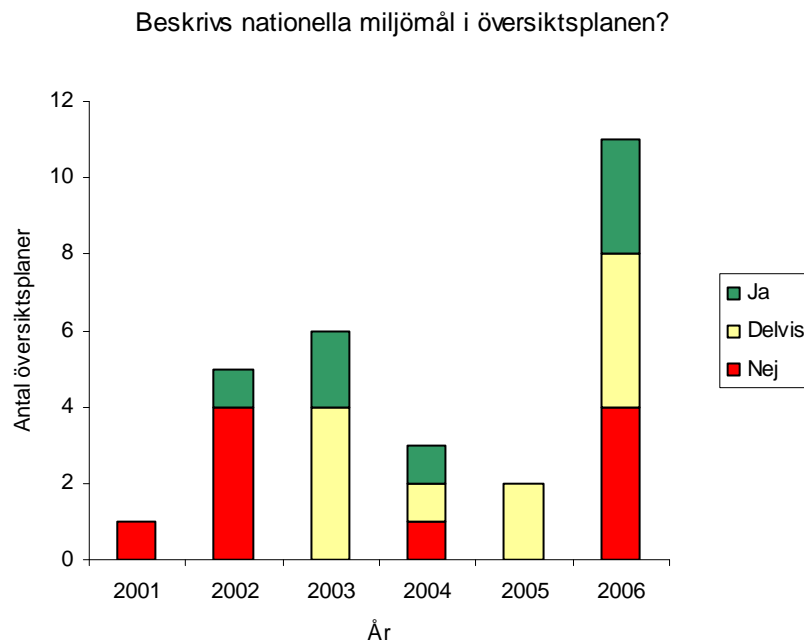
4.1.3 Beskrivs nationella miljömål i översiktsplanen?

Kriterier för tolkning:

Miljömålen bedömdes som delvis beskrivna om kommunen listat de miljömål som kommunen främst berörs av, men inte vidare utvecklat dessa. Denna bedömning gjordes även om miljömålen enbart behandlats i konsekvensbeskrivningen eller om det i översiktsplanen hänvisas till ett separat dokument för beskrivning av miljömålen.

Resultat:

I en fjärdedel av översiktsplanerna återfanns en beskrivning av hur kommunen förhåller sig till de nationella miljömålen genom dess fysiska planering, se figur 3. Av de undersökta översiktsplanerna saknade tio översiktsplaner en beskrivning av miljömålen i förhållande till kommunen. Elva stycken översiktsplaner ansågs delvis visa hur kommunen förhållit sig till de nationella miljömålen.

Figur 3. Diagram över antalet kommuner som beskriver, alternativt saknar beskrivning av de nationella miljömålen i förhållande till kommunen och de år då respektive översiktsplan antogs.

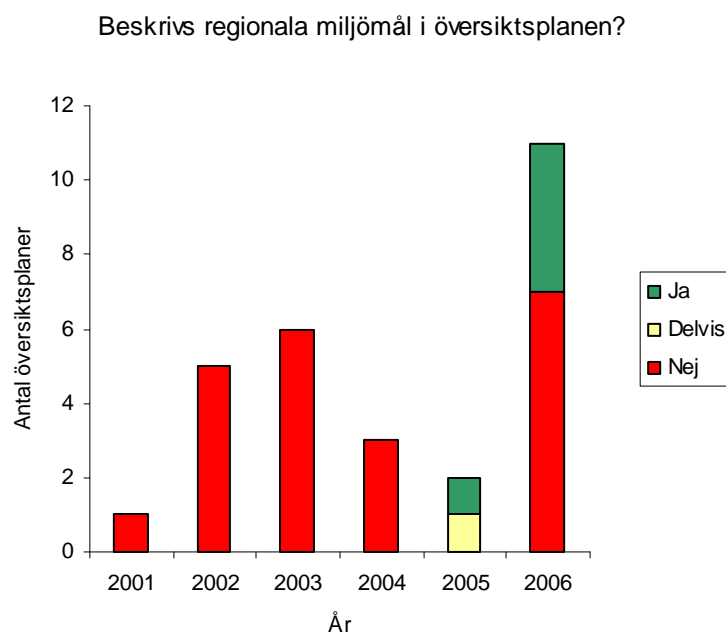
4.1.4 Beskrivs regionala miljömål i översiktsplanen?

Kriterier för tolkning:

Regionala miljömål bedömdes vara beskrivna i förhållande till kommunen om miljömålen konkretiserats genom delmål eller åtgärdsförslag. Om relevanta delmål för kommunen enbart listats bedömdes kommunen delvis beskriva de regionala miljömålen i förhållande till kommunen.

Resultat:

En beskrivning av de regionala miljömålen bedömdes finnas i fem översiktsplaner. I ett fall ansågs översiktsplanen delvis beskriva de regionala miljömålen i förhållande till kommunen. En beskrivning av de regionala miljömålen saknades i 22 översiktsplaner, se figur 4.

Figur 4. Diagram över antal kommuner som beskriver alternativt inte beskriver de regionala miljömålen i förhållande till kommunen och de år då respektive översiktsplan antogs.

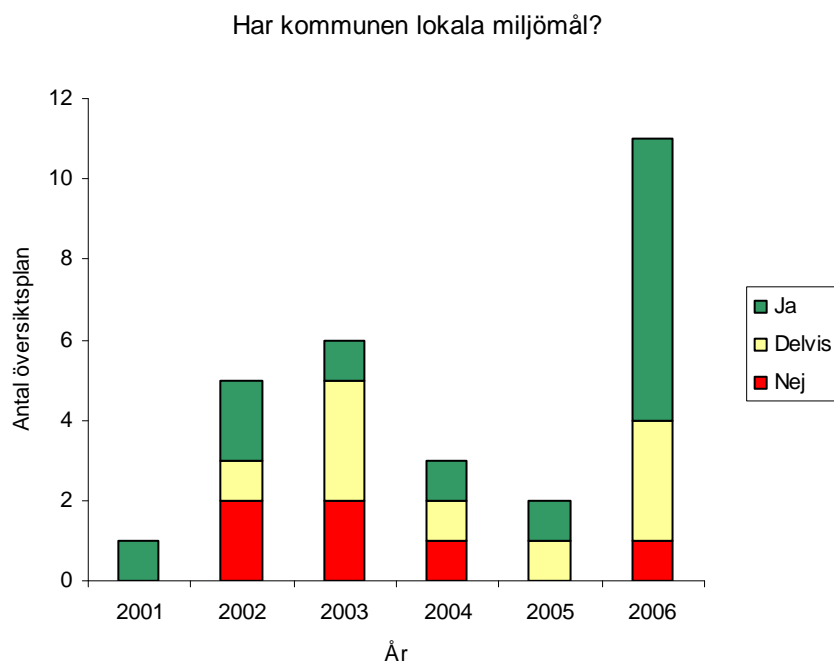
4.1.5 Har kommunen lokala miljömål?

Kriterier för tolkning:

Kommunen bedömdes ha lokala miljömål oavsett om angivna lokala miljömål var antagna eller inte. Kommunen bedömdes även ha lokala miljömål om de baserats på Agenda 21-arbete. Om kommunen arbetar med att ta fram lokala miljömål eller har tydliga riktlinjer som kan efterliknas miljömål har det bedömts att kommunen delvis har lokala miljömål.

Resultat:

Enligt denna bedömning har tretton kommuner lokala miljömål, medan nio stycken arbetar med att ta fram lokala miljömål eller i sin översiktsplan anger tydliga riktlinjer eller strategier som kan efterliknas miljömål. Dessa nio bedömdes delvis ha lokala miljömål. Lokala miljömål saknades i sex kommuner, se figur 5.

Figur 5. Diagram över antalet kommuner med lokala miljömål och de år då respektive översiktsplan antogs.

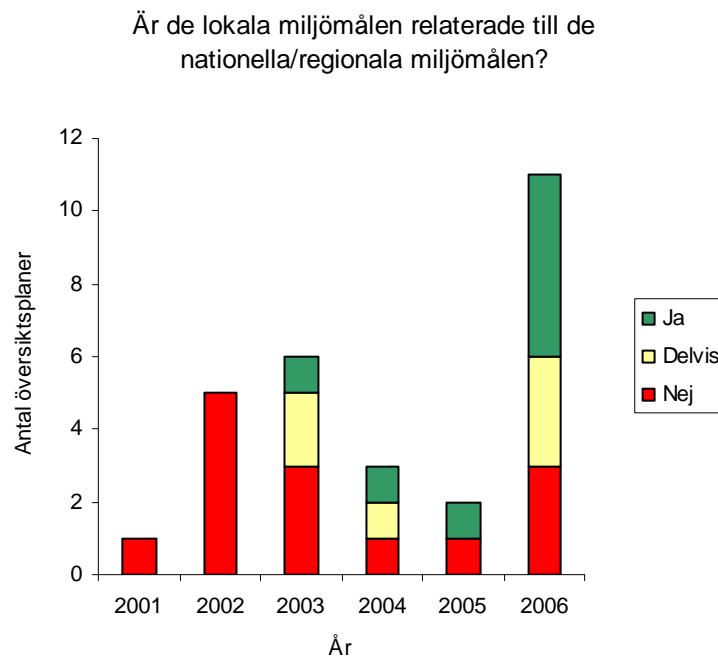
4.1.6 Är de lokala miljömålen relaterade till de nationella respektive de regionala miljömålen?

Kriterier för tolkning:

De lokala miljömålen ansågs vara delvis relaterade till de nationella eller regionala miljömålen om de kunde efterliknas de nationella miljömålen men inte uttalat var relaterade till dessa. Om kommunen angivit att de arbetar med att omforma miljömålen efter de nationella respektive de regionala miljömålen bedömdes de vara delvis relaterade till de nationella respektive de regionala miljömålen.

Resultat:

Lokala miljömål relaterade till de nationella respektive de regionala miljömålen ansågs finnas hos åtta kommuner, medan sex kommuner ansågs ha lokala miljömål delvis relaterade till de nationella respektive de regionala miljömålen. Hälften av kommunerna saknade lokala miljömål eller ansågs ha lokala miljömål utan förankring till de nationella miljömålen, se figur 6.

Figur 6. Diagram över antalet kommuner där de lokala miljömålen är relaterade till de nationella eller regionala miljömålen och de år då respektive översiktsplan antogs.

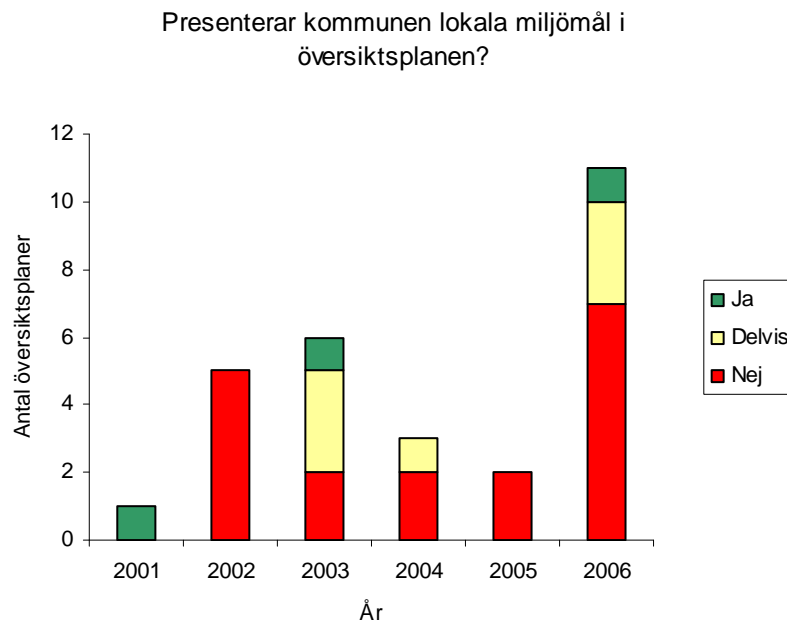
4.1.7 Presenterar kommunen lokala miljömål i översiktsplanen?

Kriterier för tolkning:

I det fall översiktsplanen presenterat miljömål, som enligt tidigare bedömning enbart bedömts delvis utgöra lokala miljömål, har en bedömning gjorts att översiktsplanen enbart delvis presenterar lokala miljömål.

Resultat:

Av de 28 undersökta översiktsplanerna ansågs tre översiktsplaner innefatta en presentation av de lokala miljömålen. Majoriteten av översiktsplanerna saknade en sådan redovisning, se figur 7. I många fall nämns i översiktsplanen att lokala miljömål återfinns i annat dokument.

Figur 7. Diagram över antalet översiktsplaner som redovisar alternativt saknar redovisning av de lokala miljömålen och de år då respektive översiktsplan antogs.

4.1.8 Sammanställning

Majoriteten av översiktsplanerna innehöll en omnämning av de nationella miljömålen och i en fjärdedel av översiktsplanerna återfanns en beskrivning av de nationella miljömålen. I elva utav de undersökta översiktsplanerna återfanns en mycket kort beskrivning av de nationella miljömålen eller så beskrevs de nationella miljömålen enbart i översiktsplanens konsekvensbeskrivning. De senare bedömdes därför enbart delvis innehålla en beskrivning av miljömålen.

De regionala miljömålen omnämndes i drygt en tredjedel av översiktsplanerna och bedömdes vara beskrivna i fem av översiktsplanerna.

Drygt hälften av de kommuner som omfattats av denna undersökning bedömdes ha lokala miljömål och nio utav kommunerna bedömdes delvis ha lokala miljömål. Av de kommuner som bedömdes ha lokala miljömål hade ca två tredjedelar mål med anknytning till de nationella respektive de regionala miljömålen. Enbart tre kommuner beskrev de lokala miljömålen i översiktsplanen och enbart en bedömdes ha lokala miljömål relaterade till de nationella miljömålen samt redovisade i översiktsplanen.

Av de undersökta kommunala översiktsplanerna bedömdes sex kommuner enbart delvis ha lokala miljömål relaterade till de nationella miljömålen och sju kommuner delvis presentera de nationella miljömålen i dess översiktsplan.

Tabell 2. Sammanställning av resultat från avsnitt 4.1.1 till 4.1.7. Totalt 28 kommuner ingick i undersökningen.

Frågor	Ja	Delvis	Nej
Omnämns nationella miljömål?	25		3
Omnämns regionala miljömål?	9	4	15
Beskrivs nationella miljömål?	7	11	10
Beskrivs regionala miljömål?	5	1	22
Har kommunen lokala miljömål?	13	9	6
Är de lokala miljömålen relaterade till de nationella respektive de regionala miljömålen?	8	6	14
Presenteras lokala miljömål i översiktsplanen?	3	7	18

Av ovanstående tabell kan utläsas att enbart en fjärdedel av översiktsplanerna tydligt beskriver de nationella miljömålen. Än färre av översiktsplanerna beskriver de regionala miljömålen och enbart tre kommuner presenterar de lokala miljömålen i översiktsplanen.

Om presentationen av nationella, regionala eller lokala miljömål i översiktsplanen kan likställas med hur långt kommunen har kommit i arbetet att inkludera miljömålen i kommunens fysiska planering visar ovanstående tabell att få av kommunerna inom Västra Götaland har en tydlig koppling mellan dess miljömålsarbete och dess fysiska planering vad gäller de vattenrelaterade miljömålen.

4.2 Översiktsplaner antagna under 2006

Under år 2006 har elva av länets 49 kommuner fått översiktsplaner antagna. Detta utgör drygt en femtedel av kommunerna i Västra Götalands län. Av dessa översiktsplaner har nio stycken antagits under övergångsbestämmelser, se avsnitt 1.2, för miljöbedömning av planer. Skövde kommuns översiktsplan är uppdelad i två delar varav den ena delen är antagen under övergångsbestämmelserna och den andra delen är antagen under de nya bestämmelserna. Enbart en kommun har således en översiktsplan som har antagits under de nya kraven på tillhörande miljöbedömning.

4.2.1 Sammanställning

För att undersöka om tydliga skillnader existerar mellan de elva översiktsplaner som antogs under år 2006 och de sjutton översiktsplaner som antagits före år 2006 har procentandelen översiktsplaner som bedömts besvara undersökningens frågor beräknats, se tabell 3.

Tabell 3. Sammanställning av procentandelen översiktsplaner som bedömdes ha ett positivt svar på ställd fråga.

Frågeställning	Översiktsplaner antagna före år 2006	Översiktsplaner antagna under år 2006	Procentuell skillnad
Omnämns nationella miljömål?	88	91	3
Omnämns regionala miljömål?	18	55	37
Beskrivs nationella miljömål?	24	27	3
Beskrivs regionala miljömål?	6	36	30
Har kommunen lokala miljömål?	35	64	29
Är de lokala miljömålen relaterade till de nationella respektive de regionala miljömålen?	18	45	27
Beskrivs de lokala miljömålen i översiktsplanen?	12	9	- 3

Nationella miljömål har i regel omnämnts i översiktsplaner antagna både före och under år 2006 och ingen tydlig förbättring kan utläsas för översiktsplaner antagna under 2006. En tydlig förbättring av att omnämna och beskriva regionala miljömål i översiktsplanerna uppvisades för dem som antogs under 2006.

Av sammanställningen framgår även att en förbättring har skett med att ta fram lokala miljömål och att knyta an de lokala miljömålen till de nationella respektive de regionala miljömålen. Ingen tydlig förbättring kunde emellertid utläsas när det gällde att presentera lokala miljömål i översiktsplaner.

De regionala miljömålen för Västra Götaland antogs år 2003, samma år publicerades rapporten *Miljömålen i Västra Götaland*. En tydlig förbättring av att omnämna och beskriva de regionala miljömålen kan utläsas från översiktsplaner antagna under senare år vilket visar på att de regionala miljömålen presentation från Länsstyrelsen fått ett genomslag i de kommunala översiktsplanerna.

En tydlig ökning av antalet kommuner som har lokala miljömål liksom antalet kommuner som har lokala miljömål relaterade till de nationella miljömålen kan också uttydas vilket troligen beror av att presentationen av de regionala miljömålen lett till att fler kommuner startat ett konkret miljömålsarbete.

Arbetet med att återkoppla kommunens miljömålsarbete med dess fysiska planering har dock inte nått så långt att lokala miljömål presenteras i en högre grad i översiktsplaner antagna under 2006. Det är överhuvudtaget få översiktsplaner som presenterar lokala miljömål.

4.3 Resultat från en samlad bedömning av kommuners miljöarbete utgående från dess översiktsplan

Sedan de nationella miljömålen fastställdes år 1999 har 28 översiktsplaner antagits bland Västra Götalands läns 49 kommuner. För att undersöka om miljömålen beaktats i översiktsplanerna enligt intentionen med denna undersökning har åtgärder med anknytning till de vattenrelaterade miljömålen undersökts.

Åtgärder alternativt mål som beskrivs i de kommunala översiktsplanerna har studerats i förhållande till de åtgärdsförslag som anges till de regionala miljömålen från Länsstyrelsen i rapport *Miljömålen i Västra Götaland*.

För en del av åtgärdsförslagen relaterade till de miljömål som studerats i detta projekt anges specifikt att åtgärden bör omfattas av kommunala översiktsplaner. Dessa åtgärdsförslag presenteras nedan:

8. Levande sjöar och vattendrag

Delmål 8.1

- Peka ut kända, kulturhistoriskt särskilt värdefulla miljöer och objekt i anslutning till sjöar och vattendrag i översiktsplaner och skydda dem genom detaljplaner.
- Genomför kompletterande inventeringar och biotopkartering av avrinningsområden med förekomst av lax och flodpärlmussla eller andra indikatorarter. Inventeringen bör ske utifrån ett helhetsperspektiv med avseende på skyddsvärda natur- och kulturmiljöer och ska ge ett konkret underlag för säkerställande arbete och översiktsplanering.
- Kartlägg värdefulla kulturmiljöer med anknytning till sjöfart och hotade och skyddsvärda biotoper i Vättern och Vänern närmare. Ange områdena i översiktsplanen och ge viktiga områden ett långsiktigt skydd som reservat.

Delmål 8.2

- Redovisa i översiktsplanerna vattendrag med värdefulla reproduktionsområden för vandrande fisk och hur man tänker skydda dessa.

9. Grundvatten av god kvalitet

Delmål 9.2

- Redovisa områden som påverkas negativt av sänkt grundvattennivå i översiktsplanen som ekologiskt känsliga så att utredningar och åtgärder genomförs inför exploateringar.

10. Hav i balans samt levande kust och skärgård

Delmål 10.2

- Arbeta fram bevarandeariktade översikts- och detaljplaner.

Följande avsnitt omfattar resultat från en bedömning över huruvida de undersökta översiktsplanernas angivna åtgärder relaterade till Länsstyrelsens åtgärdsförslag som presenterats ovan.

4.3.1 Miljömål 8: Levande sjöar och vattendrag

Delmål 8.1 - Åtgärdsprogram för natur- och kulturmiljöer.

Till detta delmål finns tre specifika åtgärdsförslag angivna av Länsstyrelsen som omfattar kommunala översiktsplaner, se avsnitt 4.3. Vid en bedömning av åtgärder som behandlar kulturhistoriskt särskilt värdefulla miljöer med anslutning till vatten krävs god lokal kännedom för att veta om specifika utpekade områden omfattar vatten.

Resultat:

Utav 28 kommuner bedömdes 26 stycken redovisa skyddsvärda områden i sina översiktsplaner.

Delmål 8.2 - Åtgärdsprogram för restaurering av vattendrag.

Till delmålet finns ett specifikt åtgärdsförslag med återkoppling till kommunala översiktsplaner, se avsnitt 4.3.

Resultat:

I undersökningen befanns åtta kommuner innefatta åtgärdsprogram för restaurering av vattendrag i översiktsplanen. Majoriteten av kommunerna bedöms således sakna åtgärder som omfattas av detta delmål. Den vanligaste åtgärden som beskrivs är att kommunen eftersträvar att förbättra vandringsvägen för fisk i ett eller flera vattendrag.

Delmål 8.3 – Upprättande av vattenförsörjningsplaner.

Till detta delmål hör åtgärdsförslag om att inventera vattenbehov, att peka ut brister i vattenförsörjning och att inventera vattenskyddsområden.

Resultat:

Med undantag för Göteborgsregionens kommunalförbund, som upprättade en vattenförsörjningsplan för Göteborgsregionen 2003, finns ännu inga vattenförsörjningsplaner fastställda. Enligt denna undersökning bedömdes dock enbart tre kommuner sakna åtgärder som kan kopplas till delmålet. Bland de åtgärder som kan kopplas till Länsstyrelsens åtgärdsförslag omfattar merparten av översiktsplanerna åtgärder rörande dagvattenhantering, VA-förbättringar samt vattenskyddsområden. Flertalet kommuner beskriver t.ex. att dagvattenhanteringen i kommunen måste ses över samt beskriver kommunens kapacitet för vattenförsörjning samt vilka områden som saknar skyddsområde.

Delmål 8.4 - Utsättning av djur och växter i vatten.

Delmålet omfattar åtgärder som att kartlägga beståndet av främmande arter samt information om regler för utsättning av fisk. Bland Länsstyrelsens åtgärdsförslag återfinns inte någon åtgärd kopplad till kommunala översiktsplaner eller enskilda kommuner.

Resultat:

Endast en kommun har i dess översiktsplan beskrivit att miljökontoret i kommunen tagit fram en utredning av hur fisk och kräftor planterats ut historiskt, detta för att kunna bedöma nuvarande arbete.

Delmål 8.5 - Åtgärdsprogram för hotade arter och fiskstammar

Åtgärdsprogram för hotade arter och fiskstammar handlar om att uppmärksamma hotade vattenanknutna arter och skydda värdefulla naturområden eller miljöer.

Resultat:

En fjärdedel av översiktsplanerna bedömdes innefatta åtgärdsprogram för hotade arter och fiskstammar.

4.3.2 Miljömål 9: Grundvatten av god kvalitet

Delmål 9.1 - Skydd av geologiska formationer

Delmål 9.1 om skydd av geologiska formationer omfattar att beskriva och skydda geologiska formationer av vikt för vattenförsörjningen.

Resultat:

Åtgärder eller mål som kan kopplas till detta delmål återfanns i ca en fjärdedel av översiktsplanerna. Vanligt är att kommunen har beskrivit att det är av vikt att beakta kommunens grustillgångar för framtida vattenförsörjning, alternativt nämnt att ett specifikt område bör skyddas.

Delmål 9.2 - Inga negativa förändringar i grundvattennivån

Delmålet som behandlar förändringar i grundvattennivån omfattar ett åtgärdsförslag från Länsstyrelsen riktat till kommunala översiktsplaner, se avsnitt 4.3.

Resultat:

Majoriteten, 26 av 28 kommuner, saknar en presentation i dess översiktplan av att detta delmål beaktas.

Delmål 9.3 - Ökade kvalitetskrav för grundvatten

Ökade kvalitetskrav för grundvatten handlar om att inventera grundvattentäkter samt att fastställa lämpliga skyddsområden.

Resultat:

Detta delmål anses majoriteten av kommunerna, 18 av 28, ha omfattat i sina översiktsplaner. I vissa fall har det i översiktsplanen enbart beskrivits att kommunen avser att ta fram en dagvattenstrategi. Detta innebär att även om kommunen inte har fastställt vattenskyddsområden har man beskrivit hur långt kommunen har kommit i sitt arbete att öka kvalitetskraven för grundvattentillgångar inom kommunen.

4.3.3 Miljömål 7: Ingen övergödning

Delmål 7.2 – Minskade utsläpp av fosforföreningar

Detta delmål omfattar egentligen enbart ett åtgärdsförslag som riktas till avloppsreningsverk med fler än 20 000 pe. Delmålet handlar dock om att minska utsläppen av fosforföreningar genom mänsklig verksamhet och kan därför omfattas av åtgärder i översiktsplanerna.

Resultat:

Majoriteten av kommunerna ansågs ha omfattat åtgärder till detta delmål i översiktsplanen. Endast fem kommuner ansågs ha förbiset delmålet.

Delmål 7.3 – Minskade utsläpp av kväveföreningar till havet

Delmålet om minskade utsläpp av kväveföreningar till havet omfattar åtgärder om att utöka det kommunala VA-nätet och ansluta enskilda avlopp. Att arbeta mot lokalt omhändertagande av dagvatten är likaså ett åtgärdsförslag som omfattas av detta delmål.

Resultat:

Majoriteten av översiktsplanerna bedömdes ha behandlat detta delmål då de omfattat en beskrivning av hur kommunen avser att hantera enskilda respektive kommunala avlopp alternativt dagvatten. Endast fem kommuner ansågs ha förbiset delmålet i sin översiktsplanering.

Delmål 7.4 - Minskade utsläpp av ammoniak

Delmålet om minskade utsläpp av ammoniak omfattar enbart ett åtgärdsförslag som riktas till kommuner. Denna åtgärd handlar om att gå över från fast gödsel till flytgödsel.

Resultat: Detta delmål fanns inte representerat via åtgärder i någon kommunal översiktsplan.

Delmål 7.5 - Minskade utsläpp av kväveoxider

Delmålet om minskade utsläpp av kväveoxider innehåller bland annat föreslagna åtgärder som att stimulera att kollektivtrafik utnyttjas i högre grad samt att effektivisera transporter. Delmålet har samma formulering som delmål 3.4 till miljömålet *Bara naturlig försurning*.

Resultat:

Majoriteten av kommunerna, 19 av 28, ansågs ha nämnt åtgärder som kan kopplas till detta delmål i sina översiktsplaner. Vanligt är att man i översiktsplaner ger beskrivningar av områden med goda förutsättningar till kollektivtrafik ska förtätas och/eller att gång- och cykelbanorna inom kommunen ska förbättras eller utökas.

4.3.4 Miljömål 3: Bara naturlig försurning

Delmål 3.1 - Färre försurade vatten

Delmål 3.1 om färre försurade vatten omfattar åtgärder som kalkning av sjöar, vattendrag samt våtmarker.

Resultat:

Majoriteten av kommunerna, 16 av 28, ansågs ha förbisett delmålet i översiktsplanen.

Delmål 3.2 - Trendbrott för markförsurningen

Inget åtgärdsförslag från Länsstyrelsen tillhörande detta delmål riktas direkt till kommuner. De åtgärder som föreslås handlar om att återföra aska vid uttag av biobränsle samt att anpassa skogsbruk till växtplatsens förutsättningar.

Resultat:

Enbart en kommun ansågs ha beskrivit åtgärder för delmålet i sin översiktsplan.

Delmål 3.3 – Minskade utsläpp av svaveldioxid

Det enda åtgärdsförslag som anges gälla kommuner handlar om att fortsätta övergången från fossilbränsle till biobränsle i värmeanläggningar.

Resultat:

Majoriteten av kommunerna, 16 av 28, ansågs ha förbisett delmålet i sina översiktsplaner.

Delmål 3.4 - Minskade utsläpp av kväveoxider

Se avsnitt 4.3.3.

4.3.5 Miljömål 10: Hav i balans samt levande kust och skärgård

Miljömålet *Hav i balans samt levande kust och skärgård* berör 10 kustkommuner.

Delmål 10.1 – Skydd för kust och skärgårdsområden

Delmålet om skydd för kust och skärgårdsområden innefattar bland annat åtgärdsförslag om upprättande av förvaltningsplaner för Natura 2000-områden liksom andra områden där verksamheter ska anpassas till de biologiska värdena. Åtgärdsförslag för detta delmål behandlar även skydd av grunda havsvikar och värdefulla kulturmiljöer genom framsynt fysisk planering.

Resultat:

Detta delmål ansågs nio utav tio kommuner ha omfattat i sina översiktsplaner.

Delmål 10.2 – Strategi för hur kustens och skärgårdens kulturarv och odlingslandskap kan bevaras och brukas

Detta delmål bör enligt Länsstyrelsens åtgärdsförslag ha tyngd i kommunala översiktsplaner, se avsnitt 4.3.

Resultat:

Detta delmål ansågs sex kommuner utav tio ha omfattat i sina översiktsplaner.

Delmål 10.3 - åtgärder för hotade marina arter

Detta delmål har enbart ett åtgärdsförslag riktat till kommuner som omfattar att tillgodose tillräckligt skydd av hotade arter.

Resultat:

Enbart en kommun ansågs ha omfattat åtgärder för hotade marina arter i sin översiktsplan.

Delmål 10.4 - Minskning av bifångster

Delmålet om minskning av bifångster omfattar inte något åtgärdsförslag riktat till kommuner. Åtgärdsförslagen riktas istället till Länsstyrelsen, Fiskeriverket samt fiskenäringen och handlar om att använda lämpliga fiskemetoder samt förbättrade former för tillsyn.

Resultat:

Inte någon av de undersökta översiktsplanerna ansågs ha omfattat detta delmål.

Delmål 10.5 - Anpassning av uttaget av fisk

Detta delmål innefattar inte något åtgärdsförslag riktat till kommuner, men de åtgärder som finns beskrivna i översiktsplanerna handlar om att skydda fisk inom vissa områden vilket anses utgöra ett av åtgärdsförslagen till detta delmål.

Resultat:

Delmål om anpassning av uttaget av fisk ansågs tre kommuner behandla i sina översiktsplaner.

Delmål 10.6 - Minskade störningar från båttrafiken

Delmål 10.6 handlar främst om att skärgårdens biologiska mångfald och det rörliga friluftslivet ska skyddas från störande buller. Åtgärdsförslagen handlar om att kartlägga bullret och att begränsa störningar, fyra av fem åtgärdsförslag från Länsstyrelsen omfattar kommuner.

Resultat:

Inte någon kommun ansågs ha omfattat delmålet om minskade störningar från båttrafiken i sin översiktsplan.

Delmål 10.7 - Minskade utsläpp från fartyg

Delmål 10.7 handlar om att minska utsläpp av olja och kemikalier från fartyg och fritidsbåtar. De flesta av åtgärdsförslagen omfattar kommuner och handlar om att exempelvis skapa lämpliga lokaliseringar i hamnar för bränslepåfyllning eller för omhändertagande av oljeavfall.

Resultat:

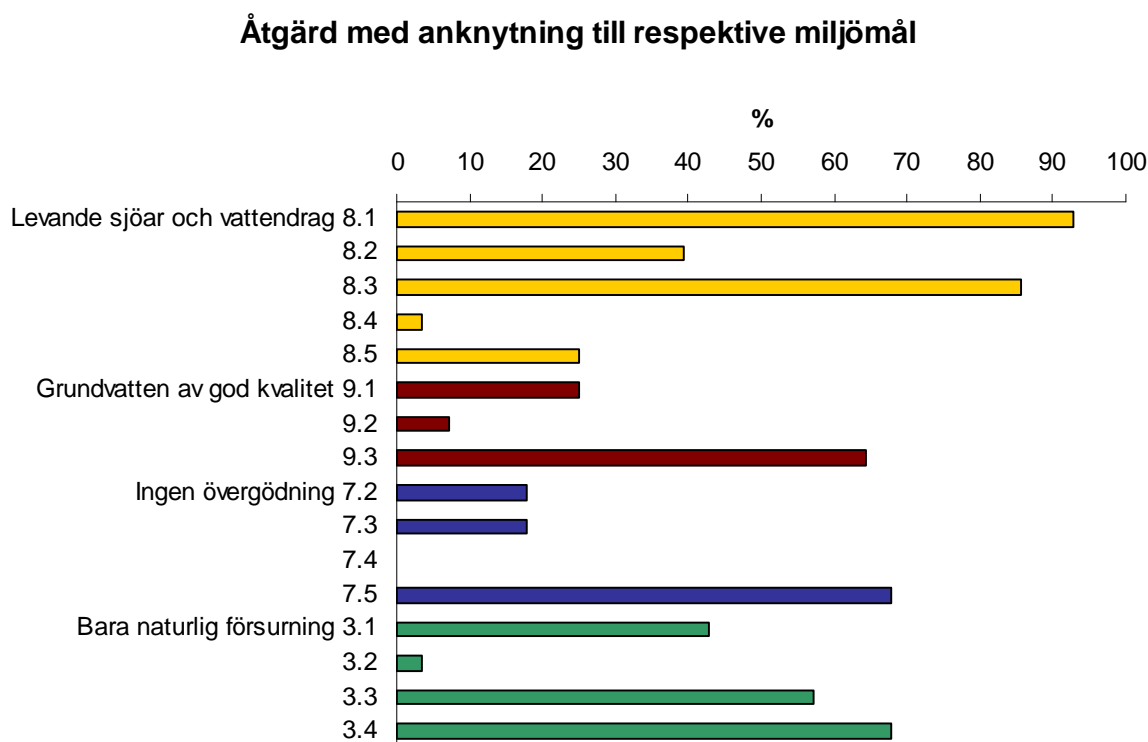
Inte någon kommun ansågs ha omfattat delmålet om minskade utsläpp från fartyg i sin översiktsplan.

4.4 Sammanställt resultat

Antalet översiktsplaner som innefattat åtgärder med anknytning till de åtgärdsförslag som presenterats i Länsstyrelsens rapport *Miljömålen i Västra Götaland* har sammanställts för varje delmål. Resultatet från de delmål som omfattar sötvatten presenteras i avsnitt 4.4.1. Resultatet för miljömålen *Hav i balans samt levande kust och skärgård* presenteras i avsnitt 4.4.2.

4.4.1 Åtgärder med anknytning till respektive miljömål

Andelen översiktsplaner som omfattat åtgärder till ett specifikt delmål för miljömålen *Levande sjöar och vattendrag*, *Grundvatten av god kvalitet*, *Ingen övergödning* samt *Bara naturlig försurning* presenteras i figur 8.

Figur 8. Procentuell andel av översiktsplaner som behandlat delmål till miljömål 8, 9, 7 och 3.

I mer än 90 % av översiktsplanerna presenterades åtgärder eller mål för att tillgodose delmål 8.1 som omfattar åtgärdsprogram för natur- och kulturmiljöer i anslutning till sjöar eller vattendrag. Översiktsplanerna innehöll beskrivningar av skyddsvärda sjöar och vattendrag inom kommunen. I mer än 80 % av översiktsplanerna presenterades åtgärder som kunde återknytas till delmål 8.3 om upprättande av vattenförsörjningsplaner. Även om ingen kommun i dagens läge har en fastställd vattenförsörjningsplan omfattade flertalet översiktsplaner åtgärder med återkoppling till delmålet genom inventering eller beskrivning av arbetet med att upprätta vattenskyddsområden samt åtgärder för att förbättra dagvattenhanteringen och eller VA-situationen inom kommunen.

I drygt 60 % av översiktsplanerna presenteras åtgärder med återkoppling till delmål 9.3 om ökade kvalitetskrav för grundvatten. Åtgärdsförslag kopplade till detta delmål behandlar upprättande av vattenskyddsområden samt att förbättra kommunens dagvattenhantering och/eller kommunens VA-anläggningar. Även åtgärder till delmål 7.5 samt 3.4 om minskade utsläpp av kväveoxider omfattades i ca 60 % av översiktsplanerna vilka vanligen innehöll åtgärder kopplade till delmålet genom åtgärder för att minska trafikmängden i kommunen samt att utöka kommunens gång- eller cykelbanor.

Åtgärder med anknytning till delmål 3.3 som behandlar minskade utsläpp av svaveldioxid omfattades i mer än 50 % av översiktsplanerna. Främst omfattades åtgärder som behandlade kommunens vilja att övergå till biobränslen i värmeanläggningar.

I mer än 40 % av översiktsplanerna presenterades åtgärder förknippade med delmål 3.1 om färre försurade vatten genom att kalkningsinsatser beskrivits. Åtgärder till delmål 8.2 om åtgärdsprogram för restaurering av vattendrag beskrevs i drygt 40 % av översiktsplanerna genom förteckningar av framtida skydd av värdefulla vattendrag inom kommunen.

Åtgärder till delmål 8.5 om åtgärdsprogram för hotade arter och fiskstammar liksom delmål 9.1 om skydd av geologiska formationer beskrevs i ca 25 % av översiktsplanerna.

Färre än 20 % av översiktsplanerna nämnde åtgärder som kunde återkopplas till delmål 7.2 och 7.3 om minskade utsläpp av fosforföreningar respektive kväveföreningar. Dessa delmål omfattades genom åtgärder om förbättrad rening vid kommunala avloppsreningsverk samt bättre anslutning av enskilda avlopp till det kommunala nätet.

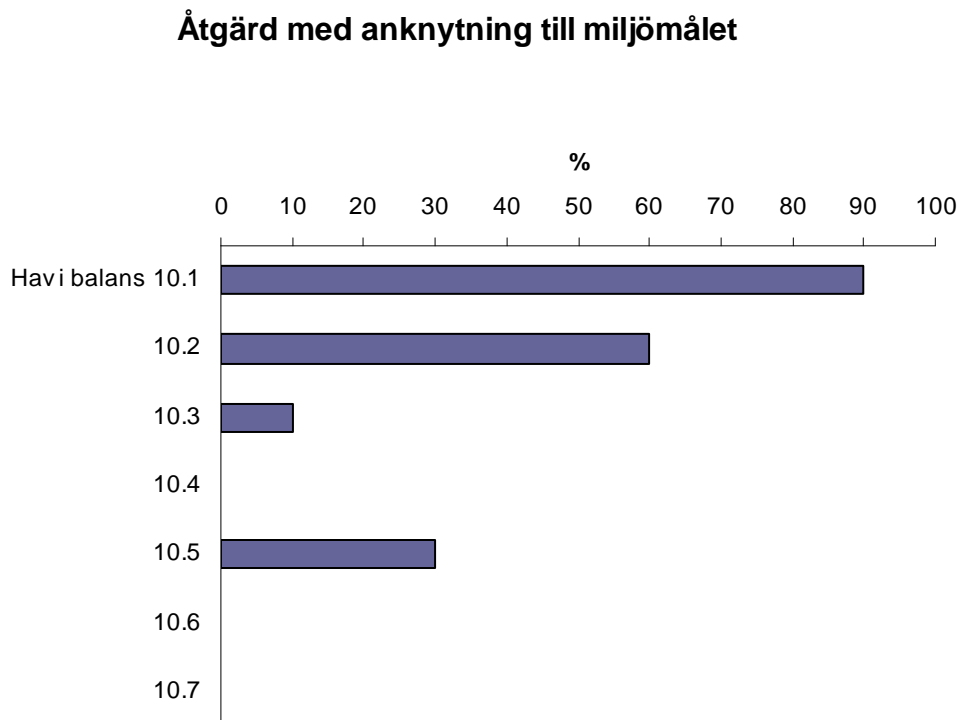
Åtgärder till delmål 8.4 om utsättning av djur och växter i vatten, delmål 9.2 om förändringar i grundvattennivån liksom delmål 3.2 om trendbrott för markförsurningen presenterades enbart i ett fåtal av översiktsplanerna. Delmål 7.4 om minskade utsläpp av ammoniak förbisågs helt i översiktsplanerna.

Ovanstående sammanställning visar att de delmål som behandlar områdesskydd till en hög grad redovisades i översiktsplanen. Åtgärder som gällde övergripande mål för minskade utsläpp av svaveldioxid liksom kväveoxider omfattades vanligtvis genom presentation av en förbättrad infrastruktur i planen. Kommunens intention att övergå till biobränsle inkluderades likaså vanligtvis i översiktsplanerna.

Delmål med åtgärder på en mer detaljerad nivå t.ex. för skydd av geologiska formationer eller skydd av hotade arter eller fiskstammar omfattades av färre översiktsplaner. Områden som enligt Länsstyrelsens åtgärdsförslag ska pekats ut i översiktsplanen som ekologiskt känsliga då de påverkas negativt av en sänkt grundvattennivå, enligt delmål 9.2, har också förbisetts i de flesta översiktsplanerna.

4.4.2 Åtgärder med anknytning till miljömål 10

Miljömålet *Hav i balans samt levande kust och skärgård* berör enbart de tio kustkommuner som omfattats av undersökningen. Ett sammanfattande resultat över den procentuella andelen av översiktsplaner som presenterat åtgärder till detta miljömål presenteras i figur 9.

Figur 9. Procentuell andel av översiktsplaner som behandlat delmål till miljömål 10, *Hav i balans samt levande kust och skärgård*.

I 90 % av kustkommunernas översiktsplaner omfattades åtgärder kopplade till delmål 10.1 om skydd för kust och skärgårdsområden. Åtgärder återkopplade till delmål 10.2 om strategi för kustens och skärgårdens kulturarv omfattades i 60 % av översiktsplanerna.

Åtgärder med återkoppling till delmål 10.5 om anpassning av uttaget av fisk omfattades i 30 % av översiktsplanerna trots att det inte finns åtgärdsförslag riktade till kommuner för detta delmål. Åtgärder som omfattades var bland annat att peka ut vissa områden som skyddsvärda för att säkerställa skyddet av fisk.

I 10 % av översiktsplanerna omfattades åtgärder med anknytning till delmål 10.3 om åtgärder för hotade marina arter.

Delmål 10.4 om minskning av bifångster liksom delmål 10.6 om minskade störningar från båttrafiken och 10.7 om utsläpp från fartyg omfattades inte av översiktsplanerna.

Liksom för de övriga vattenrelaterade miljömålen har åtgärder på en detaljerad nivå inte presenterats i de kommunala översiktsplanerna vad gäller miljömålet *Hav i balans samt levande kust och skärgård*.

5 Goda exempel

Arbetsformer för att inkludera miljömål i kommunens fysiska planering varierar. Följande avsnitt innehåller goda exempel för hur vattenrelaterade miljömål behandlats i kommunala översiktsplaner.

5.1 Göteborgs kommun

Det råder delade meningar om användningen av tematiskt fördjupade översiktsplaner. Göteborgs kommuns fördjupade vattenplan, *Vatten – så klart*, ansågs dock omfatta de flesta vattenrelaterade miljömål på ett positivt sätt då miljömålen presenteras tillsammans med förslag till hur de kan åtgärdas. Det anses även vara positivt att förslagen åtföljs av att ansvarig kommunal förvaltning anges.

Det bör dock noteras att *Vatten – så klart* inte omfattar hav och kustfrågor vilket gör att miljömålet *Hav i balans samt levande kust och skärgård* inte omfattats av dokumentet.

5.2 Stenungsunds kommun

Det anses vara positivt att Stenungsunds kommun vid en beskrivning av de nationella miljömålen i översiktsplanen förklarar att det finns delmål varav många siktar mot år 2010. Det visar på att kommunen är medveten om att miljömålen bör uppnås inom en given tidsram som fastställts i de regionala miljömålen.

I översiktsplanen har kommunen tydligt visat sina ställningstaganden i en ruta vid varje avsnitt vilket ger en tydlig bild av kommunens framtida arbete.

5.3 Lidköpings kommun

I Lidköpings kommuns översiktsplan anges för varje intresseområde en sammanfattning över vilka nationella miljömål som berörs av de åtgärder som beskrivs under kommunens viljeinriktning. Detta är ett bra exempel på hur de nationella miljömålen på ett tydligt sätt kan arbetas in i en översiktsplan.

5.4 Lysekils kommun

Lysekils kommuns åtgärdsarbete mot det nationella miljömålet *Ingen övergödning* är mycket omfattande. Flertalet åtgärder syftar till att begränsa övergödningen, vilket genomsyrar en stor del av översiktsplanen. Som ett bra exempel på hur detta miljöarbete går till bör nämnas det pilotprojekt som nyligen påbörjats där stora musselodlingar utanför reningsverket i Långevik ska fungera som kväveupptagningsstationer som komplement till traditionell kväverening i reningsverket. Ytterligare ett exempel på kommunens arbete mot övergödningens problematiken är det mellankommunala arbete som pågår i enlighet med Gullmarnplanens riktlinjer och åtgärder. *Gullmarnplanen* är en översiktsplan från 1985 som togs fram gemensamt av kommunerna i Gullmarsfjordens avrinningsområde i syfte att förbättra vattenförhållandena i fjorden.

5.5 Uddevalla kommun

Ytterligare ett bra exempel på hur man i en kommunal översiktsplan arbetar konkret med miljömål utgörs av Uddevallas arbete med kustzonen. I översiktsplanen anges bland annat bestämmelser för hur VA-frågor ska beaktas vid nyetablering av boende, samt utbyggnad till åretruntboende, i det aktuella området. Bestämmelserna är exempel på åtgärder som bidrar till miljömålsuppfyllelsen för miljömålen *Grundvatten av god kvalitet* och *Ingen övergödning*.

Vidare bör det mellankommunala samarbetet mellan Uddevalla och omkringliggande kommuner i form av ett projekt för att komma till rätta med övergödningssproblemen i vattendrag, sjöar och Gullmarn lyftas fram. I programmet arbetar man med konkreta åtgärder för att minska transporten av kväve och fosfor till vattendrag och hav.

6 Förankring av vattenrelaterade miljömål i översiktsplaner

Vattenfrågor liksom vattenrelaterade miljömål behöver få en utökad tyngd i den fysiska planeringen inom kommuner. Av denna anledning är det viktigt att arbeta med utformningen av samt innehåll i kommunala översiktsplaner för att säkerställa att vattenrelaterade miljömål samt vattenfrågor ges ett större utrymme i dessa. Följande avsnitt innehåller förslag till hur man inom kommunen kan arbeta med vattenrelaterade miljömål för att konkretisera dessa i kommunala översiktsplaner.

6.1 Konkretisering av miljömålen

Enligt Miljömålsrådets anvisningar ska de regionala miljömålen följa de nationella miljömålen. Ett skäl till detta är att underlätta uppföljning av målen. Att efterfölja de nationella miljömålen även vid utformande av kommunala miljömål kan underlätta deras uppföljning och uppfyllande. I det fall man inom kommunen anser att ett specifikt delmål saknas till de nationella miljömålen för att uppnå ett lokalt miljömål kan detta adderas till kommunens övriga delmål.

Många kommuner arbetar med lokala miljömål som inte grundas på de nationella eller de regionala miljömålen. För att underlätta uppfyllande av målen kan det därför vara av intresse att omforma kommunens miljömål så att de nationella miljömålen innefattas. På detta sätt kan föreslagna åtgärder samt indikatorer föreslagna på nationell respektive regional nivå användas för att driva miljömålsarbetet framåt.

I Miljömålsrådets sammanfattade rapport om uppföljning av Sveriges miljömål, *Miljömålen – i ett internationellt perspektiv*, betonas att miljömålsarbetet måste integreras i alla sektorer i samhället. Genom att integrera vattenrelaterade miljömål i en kommunal översiktsplan kan de få en större tyngd vid beslut om kommunens framtida utveckling.

En god utgångspunkt för att säkerställa att vattenrelaterade miljömål beaktas i kommunala översiktsplaner är att välja ut nationella vattenrelaterade miljömål med delmål relevanta för kommunen. Utifrån utvalda miljömål kan kommunen arbeta vidare med åtgärdsförslag.

För att kunna arbeta vidare med åtgärder kan det vara till hjälp att inleda arbetet med att fastställa var man ligger i miljömålsarbetet. Miljömålsindikatorer kan ge en uppfattning om hur långt man har kvar för att uppnå målet. Från detta utgångsläge kan man sedan söka uppskatta vad en åtgärd kan bidra med och om denna kommer att räcka för att nå målet.

Miljömålsarbetet bör även fortlöpande avstämmas mot nyckeltal alternativt indikatorer. Tanken med miljömålsindikatorer är att göra arbetet med miljömål mer överskådligt genom att uppföljning samt jämförelser underlättas. Miljömålsindikatorerna ska spegla hur arbetet mot att uppfylla miljömålen utvecklas över tiden. Det finns indikatorer framtagna för nationell och regional nivå och om de lokala miljömålen följer samma struktur kan de nationella alternativt regionala indikatorerna omvandlas och användas vid det kommunala miljömålsarbetet.

Länsstyrelsens rapporter, *Resultat från miljöövervakning och miljömålsuppföljning i Västra Götalands län* och *Hur går det, när vi målen?*, kan vara till hjälp för att ta fram nyckeltal eller indikatorer. Sveriges Kommuner och Landsting har även med stöd från Miljömålsrådet, och i samarbete med femton kommuner, tagit fram en rapport om miljöindikatorer,

Miljöindikatorer – ett stöd i miljöarbetet som publicerades i januari 2007. Rapporten innehåller förslag till ca 70 indikatorer. I rapporten har man främst inriktat dessa så att de ska kunna vara jämförbara kommuner emellan. Man menar även att dessa ska kunna vara jämförbara med indikatorer till nationella samt regionala miljömål och att de ger stöd för kommunerna att anta och följa upp egna miljömål och ta sig an det nationella och det regionala miljömålsarbetet. Målet är att fokusera på de lokala indikatorerna men knyta an till de nationella samt de regionala indikatorerna. Tanken är även att indikatorerna ska vara direkt anknutna till styrsystem, verksamhetsplanering och budgetprocess. Exempelvis i Göteborgs kommuns fördjupade översiktsplan för vatten har kommunen valt att beskriva nyckeltal eller indikatorer för miljömålen.

Vid arbetet med miljömål är fastställande av ett mål, åtgärd för att nå detta samt uppföljning lika viktiga steg. Översiktsplanen bör således om möjligt inte bara presentera kommunens mål utan även vilka åtgärder man avser att utföra för att uppnå dessa och hur man avser att följa upp målen.

6.2 Översiktsplanens utformning

Översiktsplanens disposition kan ha betydelse för hur de riktlinjer och mål som anges i denna tillämpas i praktiken. Önskvärt är att miljömålen utläses som en röd tråd genom översiktsplanen. Miljömålen bör därför vara lätta att urskilja redan i innehållsförteckningen till översiktsplanen.

6.2.1 Mål och visioner

För att kunna återkoppla till miljömålen genomgående i översiktsplanen bör miljömålen beskrivas i de avsnitt i översiktsplanen som behandlar övergripande mål. Beskrivningen av relevanta miljömål bör vidare åtföljas av en redogörelse för hur kommunen arbetar idag och förslagsvis innehålla de indikatorer man arbetar efter för att uppnå målen.

6.2.2 Allmänna intressen

De vattenrelaterade miljömålen bör även behandlas i relevanta avsnitt i översiktsplanen så att kommunens intentioner med att arbeta för att uppnå dessa tydliggörs. Exempelvis bör vattenrelaterade miljömål finnas presenterade i de avsnitt i översiktsplanen som behandlar vattentillgången inom kommunen samt den tekniska försörjningen.

6.2.3 Områdesbeskrivningar

I flera av de studerade översiktsplanerna har vattenfrågor inte behandlats i de avsnitt i översiktsplanen som behandlar kommunens avsikter för olika geografiska områden. Ofta sägs endast att anslutning till kommunalt VA-nät måste utredas innan tillbyggnad får ske inom området. Möjligheten att beakta vattenrelaterade miljömål förloras därmed då vattenanvändningen inte integreras tillsammans med markanvändningen i området. Det är viktigt att markanvändning och vattenfrågor inte behandlas separat i översiktsplanen och därmed i kommunens fysiska planering.

6.2.4 Konsekvensbeskrivning

Om möjligheten att nå miljömålen påverkas av översiktsplanen ska detta omnämnas i planens konsekvensbeskrivning. I vissa fall har miljömålen dock behandlats enbart i konsekvensbeskrivningen. Även om kommunens miljömålsarbete redovisas i ett annat

dokument kan det vara svårt att göra den nödvändiga kopplingen mellan vattenrelaterade miljömål och kommunens framtida samhällsbyggnad från en översiktsplan som enbart behandlar miljömålen i konsekvensbeskrivningen. Hur man avser att ta hänsyn till vattenrelaterade miljömål och vilka åtgärder man avser att utföra kan i dessa fall saknas.

6.2.5 Kartmaterial

Det kan tyckas svårt att presentera kommunens miljömålsarbete i översiktsplanens kartmaterial. Det finns dock vissa indikatorer som skulle kunna presenteras med kartor, exempelvis redovisning av nuvarande och framtida vattenskyddsområden alternativt kommunala verksamhetsområden.

6.3 Ansvar och fortsatt arbete

Att fastställa ansvarig enhet dvs. kommunal nämnd alternativt kontor för ett visst miljömål kan vara positivt eftersom denna enhet då har ett högre tryck på sig utifrån samt ett tydligare mandat för att genomföra åtgärder för att nå miljömålet.

Att tydligt visa kommunens ställningstagande i en ruta vid de avsnitt som handlar om mark- eller vattenanvändning i översiktsplanen, samt vilken påverkan man förväntar att framtida beslut kommer att få för vattenrelaterade miljömål, ger en tydlig bild av kommunens framtida arbete och intentioner.

Det anses även vara positivt om kommunen informerar och kommunicerar miljömålen med kommunens invånare. I SKLs rapport *Miljöindikatorer – ett stöd i miljöarbetet* om miljöindikatorer nämns vikten av att integrera indikatorer med organisationens styrsystem och att välja en lämplig målgrupp, skapa delaktighet samt att kommunicera resultatet.

6.4 Tillsyn och stöd

I en utredning från Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, anger vissa kommuner att de endast har tid att arbeta med miljöfrågor i tillsynsärenden (Sveriges Kommuner och Landsting, 2006). Tillsyn anges av Naturvårdsverket vara ett av de verktyg som kan användas för att uppnå miljömålen. Eftersom tillsynen ska tillgodose att miljömålen kan nås måste även denna vara utformad efter miljömålen (Naturvårdsverket, 2003).

Som ett gott exempel på en miljömålsinriktad tillsyn kan miljömålsarbetet i Skövde kommun nämnas. I kommunen tas arbetsblad fram för olika verksamhets- respektive arbetsområden, t.ex. inomhusmiljö i skolor. Arbetsbladet innehåller en miljömålsmatris där nationella miljömål, visioner beslutade av nämnden samt de arbetsområden som har bäring mot målen och visionerna beskrivs (Naturvårdsverket, 2003).

Det finns många sätt att arbeta med miljösmål. Utöver exemplet med målstyrd tillsyn utifrån miljömålen kan man som i Jönköpings län arbeta med temaår. Länsstyrelsen har då valt att varje år inrikta dess miljömålsarbete mot vissa åtgärder och lokala mål. Genom att arbeta med temaår anser man att en bred medverkan uppnås.

7 Slutsatser

Det sammanställda resultatet över hur de 28 undersökta översiktsplanerna presenterat kommunens miljömålsarbete visade att få översiktsplaner innehöll en detaljerad beskrivning av hur kommunen förhåller sig till de vattenrelaterade miljömålen. Enbart tre av översiktsplanerna presenterade de lokala miljömål som man arbetar efter inom kommunen. En tydlig förbättring av att presentera de regionala miljömålen i översiktsplanerna kunde dock noteras för översiktsplaner antagna under 2006 vilket troligen beror på införandet av de regionala miljömålen år 2003.

Ett fortsatt arbete för att implementera de vattenrelaterade miljömålen i den fysiska planeringen för en kommun och i de kommunala översiktsplanerna bör eftersträvas. Det finns många olika arbetsformer för att arbeta med miljömål inom en kommun. Följande punkter ger förslag till ett strukturerat miljömålsarbete inom en kommun.

- Välj ut de miljömål och delmål som är relevanta för kommunen. Att basera de kommunala miljömålen på de nationella respektive de regionala miljömålen kan underlätta för uppföljning av målen. De regionala åtgärdsförslagen kan exempelvis vara till hjälp.
- Fastställ var man står idag.
- Skapa en tidplan för fortsatt arbete.
- Fastställ ansvarig enhet för respektive miljömål på kommunen.
- Arbeta utifrån specifik problematik med inriktning på specifika åtgärder alternativt utvalda geografiska områden inom kommunen.
- Använd indikatorer för att få en överblick över hur arbetet går.
- Samarbeta med närliggande kommuner.
- Skapa en kontinuerlig uppföljning av miljömålsarbetet inom kommunen.

Det sammanställda resultatet över vilka åtgärder som presenterats i översiktsplanerna visade att en stor variation finns mellan vilka delmål som får genomslagskraft i den kommunala planeringen. Övergripande åtgärder och mål för skydd av områden samt frågor om infrastruktur var de som främst redovisades i översiktsplanerna. Detaljerade åtgärder var det färre översiktsplaner som presenterade.

Följande punkter utgör förslag till en utökad presentation av det vattenrelaterade miljömålsarbetet i en översiktsplan.

- Visa var information om miljömålen kan återfinnas redan i översiktsplanens innehållsförteckning.
- Beskriv kommunens intentioner för det vattenrelaterade miljömålsarbetet i översiktsplanens inledande avsnitt om mål och visioner.
- Arbeta in eventuella riktlinjer för kommunens miljömålsarbete från andra miljödokument i översiktsplanen.
- Se till att översiktsplanen innehåller för kommunen relevanta åtgärdsförslag .
- Ange ansvarig nämnd eller kontor vid ett visst delmål.
- Beskriv kommunens grundvattentillgångar, sjöar, vattendrag liksom kustområden, samt den problematik och miljömål som rör dessa.
- Beskriv kommunens vattenförsörjning, från grund- och ytvatten samt konstgjort grundvatten, och den problematik som rör denna tillsammans med de miljömål som berörs. Observera att sekretess bör gälla för viss presentation.

- Beskriv kommunens avlopps- och dagvattenhantering och miljömål som berörs av denna.
- Beskriv kommunens framtida värme- och energihantering med återkoppling till berörda vattenrelaterade miljömål.
- Beskriv kommunens infrastruktur tillsammans med de miljömål som berörs.
- I det fall översiktsplanen anses ha konsekvenser för miljömålen, alternativt vattenmiljöer, ska de omfattas i konsekvensbeskrivningen. I områden där utbyggnad planeras bör effekter på vattnet i området omfattas av konsekvensbeskrivningen.

Undersökningen har visat att ett fortsatt arbete bör ske för att införliva kommunens vattenrelaterade miljömålsarbete i dess fysiska planering. Detta tillsammans med en miljömålsstyrd tillsyn och en kontinuerlig uppföljning av målen kan leda till en ökad hänsyn till de vattenrelaterade miljömålen i förhållande till kommunens fysiska planering.

8 Förslag till fortsatt arbete

Förslag till fortsatt arbete är att undersöka om de kommuner som behandlat miljömål i dess översiktsplan också behandlat miljömål i upprättade detaljplaner. Eftersom översiktsplanen inte är bindande är det av intresse att se om de mål och visioner som föreslås i denna får ett genomslag i de bindande detaljplanerna.

Ytterligare förslag till fortsatt arbete är att skapa en detaljerad checklista för handläggare vid Länsstyrelsen med konkreta förslag till hur miljömålsarbete och vattenfrågor inom kommunen kan uppmärksammas och stöttas idémässigt. En sådan checklista skulle kunna vara användbar vid en miljömålsinriktad tillsyn.

Referenser

Boverket, 2006: *Miljöbedömningar för planer enligt plan- och bygglagen – en vägledning*

Länsstyrelsen & Skogsvårdsstyrelsen, 2003: *Miljömål i Västra Götaland*, Rapport 2003:19 resp. 2003:1

Länsstyrelsen, 2005: *Kommunernas miljömålsarbete*, <http://www5.o.lst.se/miljomal/> åtkomst 2007-01-26

Naturvårdsverket, 2003: *Tillsyn och miljömål – en idésamling*, Rapport 5267

Sveriges Kommuner och Landsting, 2006: *Hur har kommunerna tagit sig an miljömålen? En intervjustudie i 16 kommuner*

Sveriges Kommuner och Landsting, 2007: *Miljöindikatorer – ett stöd i miljöarbetet*, www.skl.se

Wikström, A-S., Jönsson, R., 2002: *Säkerhetsgenomgång – kommunal dricksvattenförsörjning*. Livsmedelsverket Rapport 5 2002

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

www.o.lst.se

